Minister Finansów

Warszawa, 15 lipca 2024 roku

Sprawa: Interpelacja numer 3508
Znak sprawy: FN1.054.5.2024
Kontakt: Kancelaria MF
tel.: +48 22 694 55 55
e-mail: kancelaria@mf.gov.pl

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 3508 Pani Poseł Barbary Bartuś *w sprawie braku odpowiedzialności banków za zbyt słabe zabezpieczenia procesu udzielania kredytów*, uprzejmie proszę o przyjęcie poniższych wyjaśnień, które uwzględniają stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego jako organu właściwego sprawującego nadzór nad rynkiem finansowym[1].

W sytuacji opisanej w interpelacji doszło, jak się wydaje, do przestępstwa o nazwie *Spoofing*[2], która jest metodą oszustwa polegającego na podszyciu się przestępcy podczas rozmowy telefonicznej pod instytucję albo inną osobę w celu nakłonienia do wykonania określonych czynności, wyłudzenia poufnych informacji – najczęściej danych logowania do bankowości internetowej, danych karty kredytowej lub dokonania przez rozmówcę przelewu na wskazany rachunek bankowy. W tym miejscu pragnę wskazać na istniejącym w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. 2024 poz. 30) (dalej: uup) obowiązku użytkownika instrumentu płatniczego do podejmowania niezbędnych środków służących zapobieżeniu naruszeniu indywidualnych danych uwierzytelniających, czego

[1] Zgodnie z art. 1 ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, nadzór nad rynkiem finansowym obejmuje nadzór bankowy, sprawowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 2488), zwanej dalej „ustawą – Prawo bankowe", ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 2025), ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 110), ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz. U. z 2022 r. poz. 1595 oraz z 2023 r. poz. 1723) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych oraz zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L 176 z 27.06.2013, str. 1, z późn. zm.).

[2] https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/czym-jest-spoofing-jak-go-rozpoznac-i-nie-dac-sie-nabrac

tel.: +48 22 694 55 55
fax: +48 22 694 36 84
gov.pl/finanse
e-mail: kancelaria@mf.gov.pl

ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

podstawą prawną jest przepis art. 42 ust. 2 uup. W przykładzie przytoczonym przez Panią Poseł, wydaje się, że obowiązek ten nie został należycie spełniony.

Niezależnie od powyższego pragnę wskazać na przepis art. 45 uup, zgodnie z którym na dostawcy usług płatniczych (w przypadku opisanym w piśmie jest to bank) spoczywa ciężar udowodnienia, że transakcja płatnicza została autoryzowana i prawidłowo zapisana w systemie służącym do obsługi transakcji płatniczych dostawcy oraz że nie miała na nią wpływu awaria techniczna ani innego rodzaju usterka związana z usługą płatniczą świadczoną przez tego dostawcę. Zgodnie bowiem z art. 46 uup, w przypadku wystąpienia nieautoryzowanej transakcji płatniczej dostawca płatnika niezwłocznie, nie później jednak niż do końca dnia roboczego następującego po dniu stwierdzenia wystąpienia nieautoryzowanej transakcji, którą został obciążony rachunek płatnika, lub po dniu otrzymania stosownego zgłoszenia, zwraca płatnikowi kwotę nieautoryzowanej transakcji płatniczej, z wyjątkiem przypadku gdy dostawca płatnika ma uzasadnione i należycie udokumentowane podstawy, aby podejrzewać oszustwo, i poinformuje o tym w formie pisemnej organy powołane do ścigania przestępstw. W przypadku gdy płatnik korzysta z rachunku płatniczego, dostawca płatnika przywraca obciążony rachunek płatniczy do stanu, jaki istniałby, gdyby nie miała miejsca nieautoryzowana transakcja płatnicza.

Pragnę również zwrócić uwagę, że obecnie trwają prace na szczeblu Unii Europejskiej nad Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 – COM (2023) 367, którego art. 59 reguluje odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych za bezprawne podawanie się za inną osobę, zgodnie z którym użytkownik usług płatniczych będący konsumentem uległ manipulacji osoby trzeciej udającej pracownika dostawcy usług płatniczych konsumenta, bezprawnie wykorzystującej nazwisko lub nazwę bądź adres e-mail lub numer telefonu tego dostawcy usług płatniczych, a w wyniku tej manipulacji doszło następnie do nielegalnych autoryzowanych transakcji płatniczych, dostawca usług płatniczych zwróci konsumentowi pełną kwotę nielegalnej autoryzowanej transakcji płatniczej pod warunkiem, że konsument niezwłocznie zgłosił oszustwo policji oraz powiadomił dostawcę usług płatniczych.

W kontekście działań w zakresie poprawy edukacji finansowej w Polsce, pragnę zwrócić na dotychczasowe działania systemowe Ministerstwa Finansów. Jednym z takich działań jest opracowanie strategii edukacji finansowej w ścisłej współpracy z kluczowymi dla tego obszaru instytucjami publicznymi, czyli Ministerstwem Edukacji Narodowej, Narodowym Bankiem Polskim, UKNF, Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Bankowym Funduszem Gwarancyjnym, Giełdą Papierów Wartościowych, Krajowym Depozytem Papierów Wartościowych oraz Rzecznikiem Finansowym.

Należy także wskazać, że 25 czerwca 2024 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie przyjęcia polityki publicznej „Krajowa Strategia Edukacji Finansowej. Polityka na rzecz rozwijania kompetencji finansowych" (dalej Strategia). Dokument ten jest fundamentem, na którym zostanie zbudowane skoordynowane podejście do edukacji finansowej w Polsce, poprzez stworzenie platformy współpracy i wymiany dobrych praktyk pomiędzy interesariuszami w tym sektorze. Dokument określa długoterminową wizję edukacji finansowej w Polsce, jej priorytety strategiczne, grupy docelowe oraz ramy ewaluacji. Sposób realizacji Strategii uwzględnia już istniejące instytucje oraz modele współdziałania w obszarze edukacji finansowej.

Zakłada szeroką współpracę organów publicznych, podmiotów rynku finansowego, organizacji pozarządowych i uczelni. Punktem odniesienia w monitorowaniu realizacji działań będzie opracowany zestaw wskaźników w zakresie oczekiwanych rezultatów Strategii.

Kolejnym narzędziem, które obok Strategii wspiera edukację finansową jest Fundusz Edukacji Finansowej, którego dysponentem, od stycznia 2023 r., jest Minister Finansów. Jest to państwowy fundusz celowy utworzony na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego, o Rzeczniku Finansowym i o Funduszu Edukacji Finansowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1809, z późn. zm.).

Głównym celem Funduszu jest zwiększenie świadomości finansowej w społeczeństwie poprzez umożliwienie edukacji, szkoleń, stworzenie materiałów edukacyjnych i narzędzi, które pomogą podejmować bardziej świadome i odpowiedzialne decyzje finansowe, co w efekcie przyczyni się do poprawy zdolności do zarządzania finansami oraz osiągnięcia stabilności i bezpieczeństwa finansowego.

Pierwszym programem zrealizowanym ze środków Funduszu w 2023 r. był program „Lekcje o finansach". Przedmiotem Programu było wsparcie realizacji działań z zakresu edukacji finansowej polegających na przeprowadzeniu, wśród uczniów szkół podstawowych, minimum 3 zajęć lekcyjnych z zakresu szeroko rozumianych finansów. O środki z programu mogły ubiegać się organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe. Minister Finansów podjął decyzję o kontynuacji programu w 2024 r. W kwietniu br. ogłoszono II edycję, a w Ministerstwie trwają prace zmierzające do ogłoszenia kolejnych działań finansowanych z Funduszu, których celem będzie zwiększenie świadomości finansowej w społeczeństwie.

W kontekście pytań zawartych w interpelacji, poniżej dodatkowo przekazuję wspomniane stanowisko Nadzorcy, przekazane przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF):

Ad 1. „Czy w opisanym przypadku proces weryfikacji wniosku o kredyt był prawidłowy?"

UKNF nie posiada informacji o przebiegu procesu weryfikacji wniosku o kredyt w Banku Pekao S.A. (dalej: Bank), o którym mowa w interpelacji. Z uwagi na brak danych personalnych w interpelacji, UKNF nie może pozyskać z Banku informacji będących przedmiotem zapytania. Jednakże należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 10a ust. 2 ustawy Prawo bankowe[3], informacje te objęte byłyby tajemnicą zawodową i nie mogłyby być przekazane. Zasadą jest, że banki przed udzieleniem kredytu/pożyczki zobowiązane są zbadać zdolność kredytową konsumenta. Badanie zdolności kredytowej odbywa się zgodnie z art. 70 ustawy Prawo bankowe, Rekomendacjami KNF oraz wewnętrznymi regulacjami poszczególnych podmiotów. W wybranych procesach udzielania kredytów i pożyczek, dla oceny zdolności kredytowej, banki stosują zaawansowane modele wykorzystujące algorytmy, dane historyczne, dane behawioralne. Należy podkreślić, że udzielenie kredytu, w procesie zautomatyzowanym nadal wymaga od klienta banku złożenia zgody na zawarcie umowy kredytu, a uprzednio wypełnienia wniosku o kredyt.

[3] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.).

Ad 2. „Jakie działania podjął Bank w momencie zgłoszenia opisanego przestępstwa?"

UKNF nie posiada informacji, jakie działania podjęto w Banku. Co do zasady, Bank powinien podjąć działania zgodnie z art. 45-46 uup. Banki posiadają wdrożone procedury przeciwdziałania wyłudzeniom. Wynikają one głównie z uup oraz Rekomendacji D KNF dotyczącej zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w bankach.

Ad 3. „Czy bank posiada procedury, które pozwoliłyby zablokować konto, na które dokonano wpłaty we „wpłatomacie"?

Zgodnie z uup, tego rodzaju działanie ma charakter wyjątkowy, szczególny i ograniczony do ściśle wskazanych przez prawo przypadków. Do takich należą przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu[4]. Nie mające podstaw próby blokowania kont czy transakcji byłyby działaniem bezprawnym i niedopuszczalnym. Zgodnie z art. 58 uup „wpłata gotówki na swój lub cudzy rachunek płatniczy, dokonana u dostawcy prowadzącego ten rachunek płatniczy w walucie tego rachunku płatniczego, jest udostępniana na tym rachunku niezwłocznie po otrzymaniu środków pieniężnych, nie później niż w tym samym dniu roboczym, oraz otrzymuje datę waluty z chwilą wpłaty, z tym że jeżeli wpłacającym jest podmiot niebędący konsumentem, udostępnienie środków pieniężnych na rachunku z datą waluty nie może nastąpić później niż następnego dnia roboczego po otrzymaniu środków pieniężnych".
Z opisu sprawy wynika, że wpłaty nie dokonano na rachunek prowadzony w Banku. Natomiast wypłaty środków z Banku dokonano w gotówce, nad którą w momencie wypłaty Bank utracił jakąkolwiek kontrolę. UKNF nie zna okoliczności samej transakcji wypłaty, ale banki posiadają ograniczenia kwot możliwych do wypłaty w gotówce zarówno w swoich placówkach jak i w bankomacie. Są to kwoty znacząco niższe niż 100 tys. zł.

Ad 4. „Czy istnieją plany wprowadzenia bardziej rygorystycznych regulacji dotyczących zabezpieczeń kredytowych, aby zapobiegać oszustwom i niewłaściwym praktykom bankowym?"

Tematyka transakcji nieautoryzowanych jest szeroko omawiana obecnie na poziomie unijnym w kontekście projektowanych trzeciej dyrektywy o usługach płatniczych oraz rozporządzenia PSR[5]. Niniejsze akty prawne mają zwiększyć bezpieczeństwo użytkowników usług płatniczych oraz całego rynku finansowego. UKNF wskazuje także na ustawę o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczania niektórych skutków kradzieży tożsamości[6] – która wprowadza mechanizm zastrzeżenia numeru PESEL. Zgodnie z zapisami ustawy, przed zawarciem umowy o kredyt lub pożyczkę, Banki zobowiązane są do zweryfikowania w rejestrze, czy numer PESEL został zastrzeżony – jeżeli numer został zastrzeżony, Bank nie może zawrzeć z konsumentem umowy o kredyt czy pożyczkę, ale także o leasing czy umowę rachunku oszczędnościowego. Gdyby pomimo takiego zastrzeżenia umowa została zawarta – to jest ona z mocy ustawy nieważna, zaś bank nie może dochodzić spłaty zobowiązania.

---

[4] Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1124 ze zm.).
[5] *Payment Service Regulation.*
[6] Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczania niektórych skutków kradzieży tożsamości (Dz.U. z 2023 r. poz. 13940).

Ad 5. „Czy w przypadku opisanej sytuacji Ministerstwo może pomóc, aby odpowiedzialnością finansową nie obciążać klienta, który nie jest profesjonalistą i który nie ma środków na spłatę kredytu? Rodzina ta nie została pozbawiona środków, które mieli, tylko została obciążona na wiele lat spłatą kredytu."

Z treści interpelacji wynika, że skarżąca zgłosiła sprawę odpowiednim organom ścigania, które zapewne prowadzą w tym zakresie śledztwo w celu wykrycia sprawców. Niezależnie od prowadzonego przez organy ścigania śledztwa, jeżeli Skarżąca dostrzegła jakiekolwiek przejawy nieprawidłowego działania po stronie banku, może również próbować dochodzić swoich praw na drodze cywilnej przed sądami powszechnymi. Należy tu wskazać, że Komisja Nadzoru Finansowego sprawuje nadzór nad działalnością banków, oddziałów i przedstawicielstw banków zagranicznych, oddziałów i przedstawicielstw instytucji kredytowych – zgodnie z art. 131 ust. 1 ustawy Prawo bankowe – wyłącznie w zakresie i na zasadach określonych w przepisach ustawy Prawo bankowe i ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym. Ustawowo określone cele nadzoru – określone w art. 133 ustawy Prawo bankowe – realizowane są poprzez dokonywanie oceny sytuacji finansowej banków, zasad ograniczania ryzyka związanego z działalnością banków, jakości zarządzania, adekwatności kapitałów i poprawności stosowanych procedur, zaś nadzór sprawowany przez Komisję Nadzoru Finansowego nad sektorem bankowym ma charakter nadzoru systemowego i ostrożnościowego. UKNF zauważa rosnącą liczbę oszustw i podejmuje liczne działania nadzorcze w odniesieniu do nieautoryzowanych transakcji. (…) Należy podkreślić, że mając świadomość narastającego zjawiska cyberprzestępczości, zarówno banki, jak i KNF oraz inne organy państwa regularnie prowadzą liczne kampanie informacyjne w tym zakresie, przestrzegając przed oszustami, wskazując najczęściej występujące metody ich działania oraz informując o tym jak w takiej sytuacji się zachować. KNF na przestrzeni ostatnich kilku lat przeprowadziła szereg takich kampanii – dostępnych pod tym adresem: https://www.knf.gov.pl/kampanie. Z publicznie dostępnych informacji wynika, że również Bank Pekao SA regularnie ostrzega swoich klientów przed cyberoszustwami i zamieszcza w tym zakresie wyczerpujące informacje: https://www.pekao.com.pl/cyberczujni.html.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia Ministra Finansów

Jurand Drop
podsekretarz stanu